

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

UDGIVET AF

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

AUSCHWITZ

BERGEN BELSEN

BUCHENWALD

DACHAU

HUSUM

NEUENGAMME

PORTA

RAVENSBRÜCK

SACHSENHAUSEN

STUTTHOF

FRØSLEV

HORSERØD

SHELLHUSET

VESTRE FÆNGSEL

Det snuske relief, der sidder på ydervægen af frøhedskollegiet i Aalborg, er nu projektørbelyst aften og nat. Relieffet symboliserer det urge Danmark, der rejser sig til kamp for vort lands frihed, og taler sit tavse sprog om den seje modstandskæmp, for hvilken den 29. august 1943 blev en afgørende dag.

Fot. H. Dalby.

Tømremester

A. Winther

Dalgas Avenue 51 . Aarhus

Tømremester

Poul Christensen

Heibergsgade 19 . Aarhus

Inghardt Madsen

Reginakrydset

Sdr. Allé 6 Tlf. 26068 Aarhus

Ellbrønd Glasmagasinet

Immervad 7

Aarhus

CARL E. THUMAND

Elektromekanisk Fabrik

Graven 18-20 Tlf. 28388 (3 Lin.)

Aarhus

Intens Reklame

- ET HAV AF IDE'ER

Rønne Alle 1

Aabyhøj

Aarhus . Tlf. 58628

HARALD THISTED

Thorsager Savværk

Tlf. Vejrumbro 42x

A/S Auning

Savværk og Tømmerhandel

Mejeriet U. K.

Brædstrup

Horsens

Trælasthan

Aktieselskab

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—12,30).
Telf.: Om dagen Minerva 1336 om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto '780

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopliedende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidste efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører, Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Militærattache Fl. B. Larsen, Stockholm.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund, Ordrup 5075.

Sekretær: Tobakshandler Sv. Darling, Hillerød.

Den øvrige bestyrelse:

Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg.

Fosmark, Johs., overlærer. Redaktør af Pigtråd. Slagelsegade 9, 2., Kbh. Ø.
Øbro 8537.

Holt, Paul, seminarieførstander, cand mag., Århus.

Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.

Johansen, P. A., arkitekt, Bernstoffslunds Allé 80, Charlottenlund.

Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense.

Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus.

Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.

Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby Skole, Nr. Søby, Fyn.

Møller, Poul, fabrikant, Skive.

Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense.

Olesen, Otto W., boghandler, Randers.

Olesen, O., kontorchef, Grønnegade 18 A, Herning.

Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.

Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø. Tria 3101.

Schmidt, Otto, prokurist, Kolding.

Thestrup, K. (M. F.), dommer, Herning.

Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

Modstandsbevægelsen

og DE GAMLE POLITIKERE

Af landsretssagfører R. Prytz

III. Udrensnings-fiaskoen

Det danske samfund magtede ikke en retfærdig udrensning, et opgør som af de fleste følte som den rette reaktion mod de fejl og forbrydelser, som blev begået under besættelsen. Opgaven var for stor og vanskelig; der blev en tovtrækning mellem vidt forskellige synspunkter, lige fra »udrensning til tops og til bunds« til »lad os nu slå en streg over de ulykkelige år og komme videre!« Jeg er enig med Rytter i, at det er af overordentlig stor betydning om muligt at få slået fast, hvorfor det gik så skævt; thi så er der da en mulighed for, at man kan lære af fejlene. Men iøvrigt er jeg ganske uenig med ham. Medens han lægger næsten alt ansvar over på modstandsbevægelsen, frikender han næsten helt politikerne. Det havde for ham selv været sundere, om han havde prøvet at løse den gåde, han omtaler s. 32 om spillet i rigsdagskulisserne i maj 1945, og han iøvrigt havde skrevet lidt om politikerens gerning og ansvar i bevægede tider. Men herom ikke eet ord i hans bog!

Udrensningen gik ikke »til bunds«, uanset hvad Rytter mener. Jeg — og ganske givet man-

ge andre — kan nemt pege på adskillige, der i og for sig havde fortjent samfundets reaktion for deres lusede holdning, og hvis handlinger faldt ind under straffelovstillæget; andre blev frifundet, eller ikke tiltalt, skønt deres handlinger var i høj grad forkastelige, men blot skønnedes at falde uden for lovens ord. Men alt det gjorde ikke meget; og jeg havde gerne set, at man ikke havde rejst tiltale mod flere tusinde af de små syndere, bare der var sket behørig og passende udrensning i toppen. Rytter skriver s. 26: »Man gik ikke »til tops«: Kongen var jo ifølge landets forfatning ansvarsfri, men den slags bagateller hænger man sig ikke i, når det drejer sig om en revolutionslignende tilstand (jfr. kong Leopold af Belgiens skæbne). Og man skulle jo synes, at frihedsbevægelsen havde al grund til at søge at drage kongen til ansvar«. Endnu et eksempel på, at Rytter skriver om noget, han ikke forstår eller kender til. Hvem uden for politikernes kreds har indtil nu været i tvivl om, at Chr. X.s popularitet og position under og efter besættelsen skyldes hans vilje til modstand mod tyskerne

og deres mange medløbere? Hans hjerte var under besættelsen i høj grad hos modstandsbevægelsen. Flere gange var han selv i skudlinien. Det var der ikke så mange af politikerne, som var. Gang på gang lod han sig lede af sit sikre instinkt og ikke af de ansvarlige ministres råd. Selv Scavenius var — efter hvad der fortælles — ikke stolt ved situationen, når han skulle forhandle med kongen. Meget muligt vil eftertidens historikere kunne påvise tilfælde, hvor kongen greb fejl; han var jo dog også kun et menneske; men med de ministre, han havde til at råde sig, må man beundre ham, fordi han klarede sit hverv så fremragende. Selv om han i sin tid gerne så Buhl som det befriede Danmarks første statsminister, er det under alle omstændigheder politikerne, som har det tunge ansvar for det valg.

S. 27 fortæller Rytter, at heller ikke ministrene bortset fra Gunnar Larsen blev draget til ansvar, »skønt de alle havde arbejdet for den under besættelsen førte politik, forhandlingspolitik, som modstandsbevægelsens kamp netop var rettet imod«. Dog blev (s. 28) Thune Jacobsen »ganske uforskyldt« forfulgt lige til døden. Ifølge sin egen fremstilling havde Thune Jacobsen tidligt gennemskuet nazismens forbryderiske karakter. Alligevel var han med andre jurister i Berlin i foråret

Høng
Camenbertfabrik $\frac{1}{8}$

KØBENHAVN

Kgl. Hofleverandør
J. Chr. Andersen

OST

Vimmelskaftet 41 . København

KØBENHAVNS
ÆG-EXPORT A/S

Syndergaardsgade 5
København V
Tlf. C. 4547

Carl Weinreichs Eftf.
Ost en gros
Sct. Peders Stræde 30
KØBENHAVN K

National Kasseapparater
Vimmelskaftet 38 København K

HANS JØRGENSENS BOGTRYKKERI

Pilestræde 40

KØBENHAVN

O. C. OLSEN & CO.

Linnésgade 22 . KØBENHAVN

BIANCO LUNO's
BOGTRYKKERI A/S

KØBENHAVN

Fabriken MILCO

Frederiksholms Havnevej 12

København SV

C. HAMBURGERS BOGTRYKKERI $\frac{1}{8}$

Nygaardsvej 41

København Ø

Bogtrykkeriet »HAFNIA«

Axel E. Aamodts Eftf.

Ungdommens Forlag

Grundtvigsvej 37 . København

Blyantfabriken VIKING

København S.

1941 til stiftelse af det internationale retskammer, hvis ærespræsident blev Hans Frank, Polens bødde, henrettet som krigsforbryder af største format. Alligevel turde han ikke sikre de internerede kommunister d. 28. — 29. aug. 1943 mod at falde i tyskernes hænder. Alligevel bød han den 22. juli 1941 som justitsminister Kannstein og konsorter velkommen og sluttede sin tale med følgende (se Alkil, s. 188): »Under de nuværende, særlige forhold har iøvrigt jeg — og mange politimænd med mig — haft lejlighed til et indgående og altid udmærket samarbejde med de tyske politimænd, som siden april 1940 har haft ophold her. Præsident Kannstein og hans medarbejdere har forstået at gennemføre de opgaver, som påhviler dem, på en sådan måde, at det danske politi omfatter også disse tyske kolleger med respekt, agtelse og kammeratlige følelser; og når jeg nu i aften — med et hjerteligt følt velkommen til vore tyske kolleger — hæver mit glas, da vil jeg gerne drikke på vore gæsters velgående og på hele det tyske politis vel og fremgang«. — Men alt det, og hvad Thune Jacobsen iøvrigt havde ansvar for, kommer Rytter ikke ind på.

Flere steder i bogen fremhæver Rytter, at Norge efter befrielsen valgte en bedre vej end Danmark. Men han nævner ikke, at alle de ministre, som var med den 9. april til at vælge den aktive modstand, og som altså ikke kan beskyldes for samarbejde med tyskerne, blev udrangeret i 1945; tiden var lø-

bet fra dem; der skulle nye kræfter til.

Efter mit skøn skyldes udrensnings-fiaskoen, at de politikere, som i særlig grad kom til at lægge navn til samarbejdspolitiken, ikke tog konsekvensen af deres politiks nederlag og trak sig tilbage til privatlivet, men tværtimod fortsatte efter 5. maj, som om intet var hændt. Trods al uenighed med Scavenius har jeg nogen respekt for ham, da han efter befrielsen ikke har været bange for at vedstå, hvad han gjorde og sagde som minister. Også Knud Kristensen indgyder respekt, idet han offentligt i 1945 erkendte, at han havde taget fejl under besættelsen i sit syn på sabotagen, og tillige ikke stillede sig afvisende over for pastor Th. Glahns prædiken ved rigsdagens åbning i oktober s. å. Men de andre! Ved at hytte deres egne skind og prisgive dem, som fulgte deres linie under besættelsen, har de ødelagt enhver mening med udrensningen og har derfor ansvaret for, at retsbevidstheden er blevet krænket på det dybeste og resocialiseringen af de udrensede dømt til at mislykkes. Thi den jævne mand føler, at der mangler noget vigtigt i hele det opgør; og det er for mig at se årsagen til, at man rundt omkring på arbejdspladserne har vanskeligt ved at skabe arbejdsro, når det kommer frem, at en af arbejderne var blandt dem, som fik ørene i udrensningsmaskinen. For at gøre det endnu vanskeligere for de små har man fortsat med at krænke retssikkerheden og retsbevidstheden ved at løslade

dem, som øvede tortur, stikkeri og andre rædsler.

Alt dette er ikke nyt; bl. a. har Hal Koch været inde på disse Tanker i sin bog »Jeg anklager Rigsdagen« fra 1947, en bog af ganske anden kvalitet end Rytters. Kun eet eksempel skal jeg nævne: Buhl holdt den 2. sept. 1942 sin berygtede radiotale mod sabotage, hvori han opfordrede til angiveri. Både Rytter (s. 16) og Hal Koch er enige — med alle os andre — om, at Buhl mente alt det, han sagde da. Efter 5. maj tager Buhl et stort ansvar for gennemførelsen af en lov, hvorefter de, som efterkom hans opfordring og gik til det danske politi med deres viden om planlagt sabotage, ikke alene kunne straffes, men også blev straffet. Men han selv fortsatte som den fine mand. Jeg har ikke tilstrækkeligt stærke ord til at betegne en sådan råddenskab. Han må undskyldte, at jeg i den forbindelse kommer til at tænke på Albertis ord »I Danmark kan man gøre alt, bare man gør det!«

Også en slags tak!

Tobakshandler Sv. Darling, Hillerød, der er medlem af bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond, syntes, at det gik for langsomt med fremsendelsen af underskrifter på protesterne mod benådningerne af de fire store krigsforbrydere. Han fremlagde derfor lister i sin forretning til undertegning. I en fart kom der ikke færre end 300 underskrifter.

Men der kom også et efterspil, idet Darling en aften blev ringet op af en unavngiven, der sagde: Tak for de mange underskrifter, du har samlet. Du skal nok blive husket. Dumme svin!

Læs

DOKTOR

Lægebladet for ethvert hjem

Formaplex Plastic Industri

Slotsherrensvej 75 Vanløse

JØRGEN JEGSEN

BISQUITFABRIK
VANLØSE

Dansk Afbryder Fabrik

VANLØSE

Fyldeperle- Magasinet

Amagertorv 16 København K

Jørgen Birch & Co's Eftf.

C. 7981 (fl. Ledn.) København K

JENS TOFT

Aktieselskab
KØBENHAVN

Anton Linnet

Kaffe - The - Kakao
Vester Voldgade 19 Tlf. C. 6172

A/S E. Nielsens MEKANISKE STENHUGGERI

Aldersrogade — København Ø
Tlf. C. 3006 og 8506

A/S Olivarius & Christensens Eftf.

NYHAVN 43 - CENTRAL 421
KØBENHAVN K.

Forsikringsaktieselskabet

Nye Danske af 1864

København

Holger Prior A/S

KØBENHAVN

Dansk Esso A/S

MØLLER & ROTHE A/S

COMPANIA COMERCIAL DANESA

I teorien skulle den parlamentariske kommission søge at klarlægge muligt ansvar for samarbejdspolitikere; men i praksis har enhver forlængst opgivet tanken om noget sådant. Hvis ikke de mange bind fra kommissionen forsynes med et udførligt sag- og navneregister, er værdien af dem ikke meget større end som makulatur.

Nu og da skyder man på frihedsrådet, fordi det allerede i 1944 gik på forlig med de gamle politikere og frafaldt ansvar mod Buhl m. fl., idet man tvært imod akcepterede dem som ministre i befrielsesregeringen. Ja, bagefter kan man let være klog; og meget muligt vil historien senere finde ud af, at rådet burde have gjort noget helt andet. Men når man tænker på den fare, dets medlemmer til stadighed svævede i, og at det havde mange aktuelle opgaver, som skulle og burde løses, og som blev løst, er det begrænset, hvor stærkt vi andre kan kritisere dem, fordi de har ladet sig tage ved næsen af de drevne politikere.

Udrensningen faldt i 3 afsnit: 1) Interneringerne straks. 2) Retssagerne. 3) Senere benådelinger og frifindelser i sager, som blev genoptaget. At der skete misbrug af forskellig art, og at en del af dem, som blev interneret, ikke burde have været det, er en kendsgerning. Men tænker man tilbage på den bevægede tid både før og efter 5. maj, må man beundre modstandsbevægelsen, at der ikke skete langt flere ulykker! Men Rytter synes ikke rigtigt at have tilegnet sig den kendsgerning, at nogle blev interneret til

beskyttelse, altså for ikke at blive ofre i »de lange knives nat«. Een ting virkede meget uheldigt: At der blev bevilget penge (10 kr. dgl.) for deltagelse i arbejdet efter 5. maj, og det også til dem, som intet indtægts-tab led. Hvem der har ansvaret for dette fejlgreb, ved jeg ikke; men jeg er ikke i tvivl om, at der er politikere, som har gnedet sig i hænderne. Iøvrigt var der mange uheldige forhold, som modstandsbevægelsen ikke havde ansvaret for, bl. a. pladsmanglen, manglende erfaringer, modstand fra en del af dem, som skulle anholdes, og manglende forræderlov.

Langt vigtigere var næste afsnit: Straffelovstillæget og sagerne efter det. For at frifinde sig selv og de andre politikere undskylder Rytter sig flere gange med, at Danmark sidst i maj 1945 var på randen af en revolution, og at modstandsbevægelsen midlertidig havde taget magten! Den, der dør af skræk, skal begraves i rendestenen, siger et dansk ordsprog. »Vil vi have det søde, så må vi også have det sure med« sagde Herluf Trolle i sin berømte udtalelse om guldkæderne og om at være ypperligere end andre. Men det gjaldt åbenbart ikke efter 1940. Der skete et par enkelte misbrug, idet nogle frihedskæmpere afhentede Thune Jacobsen, Knutzen og vist også inspektør Cai Jensen; men gerningsmændene blev straks desavoueret og ofrene sat på fri fod. Men disse enkeltstående og små misbrug er den fjer, som i Rytters øjne er blevet til de 5 høns. Rigsdagsmændene havde tabt hovedet, som Hal Koch skri-

ver i sin bog. Man havde i over 5 år rystet for tyskerne; så nu var man i den grad i øvelsen, at man slet ikke kunne lade være med at ryste. Men hvor længe rystede man? Det får vi ikke at vide. Men Rytter kan i hvert fald ikke forklare, at rigsdage ikke efter valget i efteråret 1945 omgående ændrede forræderloven, så at den kom til at stemme med politikernes opfattelse. I stedet for langer han voldsomt ud efter rigsadvokat og befrielsesregeringens justitsminister og gengiver 3 cirkulærer fra rigsadvokaten til bevis for, at man ville gennemføre udrensningen til bunds stik imod de løfter, man havde givet rigsdagen. De to første forekommer mig imidlertid hævet over kritik; først ved det tredje kan der være tale om, at man går længere ned end vist nok forudsat af politikerne. Hvem tør iøvrigt i sandhed hævde, at 4 års fængsel som almindelig norm er for meget for den, som melder sig til krigstjeneste hos fjenden?

Rytters kritik vedr. sagerne gennemførelse og landssvigerens behandling rammer også vestsiden af. Så snart det var muligt, fik de pågældende al den sagførerhjælp, de kunne ønske sig; forsvarerne overtog endda for at hjælpe fængselsvæsnet er tid postcensuren. Sagførerstanden gjorde et betydeligt arbejde for at samfundet bedst muligt kunne klare den spidsbelastning som udrensningen betød. Rytter kritiserer endvidere, at man fortrinsvis foretrak domsmænd med tilknytning til modstandsbevægelsen, og at dommen derved blev for strenge. Også

Landsretssagfører
HANS NØRGAARD
Frederikshavn

Soren Ensigs
BOGHANDEL
Svend Ensig
Frederikshavn

Gudm. Nielsen
Frederikshavn

V. BRUNSHOLM
Danmarksgade 70
Frederikshavn

O. S. Idskou
Frederikshavn

Hjørring Jern- og
Staalforretning A/S

Birk & Boe
Hjørring

PETER JENSEN
Manufaktur
Thisted

Arentsminde
Andels Mejeri
Arentsminde St.

Sulsted Mejeri
Arne Hansen

»Gamma«
Motorfabrik A/S

Frederikshavn

Frederikshavn
Værft & Flydedok A/S

P. CONRADSEN

FREDERIKSHAVN

A/S Frederikshavn Fiskehermetik & Konservesfabrik
Frederikshavn

KOLDING STRØMPEFABRIK A/S

Hollændervej 12-14 — Kolding

J. GOTFRED JENSEN
AARHUS

Rederi . Befragtning . Klarering . Havariagentur

Barrit Andelsmejeri

BARRIT ST.

TELF. 28

her som i flere andre tilfælde må man sige :Bevis det! Jeg har aldrig lagt mærke til noget sådant. Desuden kunne de domfældte blot appellere til landsretten; hvis 3 fanatiske domsmænd her ville give en streng dom og 3 kølige jurister en mild, ville det blive det milde standpunkt, som if. loven sejrede. Når man i den tid talte med de juridiske dommere, stod det fast, at når en dom f. eks. lød på 12 års fængsel, var det dommerens opfattelse, at vedkommende burde afsone 12 år og ikke 10 eller et andet åremål.

Rytter hører ikke til dem, som skyder voldsomt stærkt på, at man vedtog en straffelov med tilbagevirkende kraft, selv om han dog ikke kan lide den. Men under de mange sager hørte man aldrig nogen tiltalt hævde, at den handling, han var tiltalt for, ikke var strafbar, da han foretog den. Bortset fra ret sjældne undtagelser vidste nemlig alle de pågældende, at det var forkert, som de bar sig ad. Mon ikke også enhver kan forstå, at *lovgivningsmagten i maj 1945 måtte indhente det, som den på grund af manglende frihed ikke havde kunnet bestemme under besættelsen?* Man skal ikke gøre spørgsmålene mere indviklede end nødvendigt.

Konklusionen af alt dette bliver da, at det vil være en misforståelse af format, hvis man følger Rytters forslag og søger at give oprejsning til dem, som blev udrenset, uden at de efter hans opfattelse burde have været det.

Tredie afsnit af udrensningen er egentlig den mest tragiske. Med hensyn til værnemagerne

er resultatet kort udtrykt: *Det betalte sig at være værnemager!* Navnlig hvis man enten var blandt de helt store eller blandt de helt små. M. h. t. de andre landssvigere har der siden løsladelserne i december været sådant røre, at jeg ikke skal komme ind på det. Det er ved benådningspraksis lykkedes de senere justitsministre m. fl. at svække tilliden til hele retsvæsenet, selv om det måtte være en mere nærliggende opgave at styrke tilliden. Man må håbe, at et væsentligt motiv hos politi-

kerne til hele denne ulykkelige fremgangsmåde er dårlig sarnvittighed, og at man derfor hellere vil ramme ved siden af end slet ikke at ramme! Men så skævt, som det hele er gået, er det forståeligt, at mangfoldige efterhånden er kommet til den overbevisning, at et hurtigt retsopgør havde været langt at foretrække, om ikke »de lange knives nat«, så i hvert fald hurtigt arbejdende domstole uden domsmænd og efter mere skematiske retningslinier.

Der arbejdes på oprettelsen af fællesudvalg for alle tidligere k-z fanger

Planerne går nu til behandling i de forskellige fangeforeninger.

En kreds af tidligere kz-fanger samledes lørdag den 23. januar i lokalerne i Admiral Gjeddes Gård i St. Kannikestræde. Hensigten med mødet var at drøfte mulighederne og betimeligheden af at danne et kontaktudvalg for alle grupper af fanger fra tyske fængsler og koncentrationslejre.

Statsautoriseret revisor H. C. Steen Hansen bød velkommen og gav derefter ordet til arkitekt H. Kornbeck, der meddelte, at der til mødet forelå meddelelser fra Irs. Rambusch, Esbjerg, der er formand for foreningen i Esbjerg. Rambusch fandt det hensigtsmæssigt med oprettelse af et samarbejdsudvalg. Man måtte lade alt ligge, der var af politisk karakter. Konsul Kaj V. Dahl udtrykte i et brev betimeligheden af ordnede forhold, når det gjaldt, hvem der skulle repræsentere tidligere danske kz-fanger.

Kornbeck opridsede derefter forslag til et arbejdsprogram for kontaktudvalget. Først måtte Bernadotte-komiteens arbejde bringes til en stilfærdig og smuk afslutning. Derefter måtte mindesmærket ved Helvigskirken for den ukende kz-

fange gøres færdigt. Det høje gitter omkring kirken spærrer helt for monumentet. Jernrækværket minder mest af alt om et fængselsgitter.

Vigtigst af alt var imidlertid sikkert at bringe besættelsestidens invalider den hjælp, de trænger til. De frister ofte en krank skæbne. Vi kan bedst skaffe dem en rimelig hjælp, når vi står samlede om opgaven.

Et kontaktudvalg vil være gavnligt for vor anseelse både indadtil og udadtil.

Holger Jensen, der er formand for Dachauforeningen, udtalte sin tilslutning til planerne. De erhvervs-hæmmede trænger til vor støtte, sagde han. Vi kan ikke have, at foreninger rejser til udlandet for at skulle repræsentere Danmarks kz-fanger, hvis der i forsamlingen kun er et ringe antal tidligere fanger. Naturligvis kan de enkelte tage deres koner med, men så kan kredsen heller ikke udvides yderligere.

Steen Hansen: Det idelle ville være, om vi alle stod i een forening, men det er et faktum, at vi er flere foreninger.

**Maduro
Vinhandel**

Pebl. Dossering 4

C. 2125 København N

Jens Christensen

Vin en gros

Nørrebrogade 7 København N

Luna 2336 & 2337

Carl Permins Vinhandel

12 Stormgade 12
KØBENHAVN

A. Th. Andersen-Høyer

Vin en gros

Rosengaarden 12—14 København

Tlf. 9331 — 12204

**"BLACK
&
WHITE"**

SCOTCH WHISKY

Arbo-Bähr & Co.

Aktieselskab

Vodroffsvej 4—6 København

**AMAGER
VINHANDEL**

KØBENHAVN

Livsforsikrings- Aktieselskabet Thule

Generalagenturet for Danmark

Amaliegade 4 . København

A/s Ivinkel

MAALØV . Tlf. 377

Westerby

VESTERBROGADE 12

Moses & Søn G. Melchior

STRANDGADE 34 — KØBENHAVN K.

Brasiliansk Kaffe Kompagni

AKTIESELSKAB

KØBENHAVN

P. Carl Petersen's Eftf.

Banegaardspladsen 1
København V.

Maskinarbejder Børge Petersen: Vi har i foreningen af erhvervs-hæmmede haft sager til behandling, som ville få jer til at blegne. Vi har udført et godt stykke arbejde, understøttet af Kammeraternes Hjælpefond og Frihedsfonden. Vi kunne under besættelsen samles som kammerater, uden at der blev spurgt om politisk indstilling. Det bør vi også kunne i fremtiden.

Poul Eliassen, der er formand for foreningen af erhvervshæmmede: De erhvervshæmmede kommer ikke løbende og banker på vor dør. De føler sig skuffede og tilsidesatte.

Overlærer Johs. Fosmark: Når vi skal videre med denne sag, har det sin store betydning, at vi allerede fra starten slår fast, at vi ikke ønsker dannet en ny forening, men et samvirke af allerede bestående foreninger. Der skal ikke dannes nogen overstyrelse. Jeg anbefaler, at vi farer varsomt med at blande os i Bernadottekomiteens arbejde. Vi har for lang tid siden vedtaget i foretningsudvalget, at alle de udgifter, der er opstået ved rejsning af stenen i Kruså, skulle betales. Det kan nok, selv hos besindige folk, få bægeret til at flyde over, når man erfarer, at dette ikke er sket endnu.

Vi bør i første omgang samle vore kræfter om hjælp til invaliderne og om færdiggørelsen af monumentet ved Helligåndskirken.

Børge Petersen: Der er stadig 125 i kartoteket over erhvervshæmmede.

Kornbeck: De er ikke glemte. K. H. har udbetalt 189.000 kr. i hjælp gennem invalidelegater.

Kommunens oprindelige projekt gik ud på at rykke gitteret ved Helligåndskirken 5 m tilbage.

Overbetjent H. C. Rasmussen: Foreningerne må tage stilling, før vi kan nedsætte kontaktudvalget. Hvad skal der betales?

Biørn Karbo fra Portaforeningen: Vi kan først behandle sagen på vort årsmøde. Jeg finder, at hjælpen til invaliderne er så vigtig, at dette ene punkt bør være eneføgende.

Man drøftede derefter det forhold, at nogle kunne være medlemmer mere end eet sted, og at der ved

medlemstallenes vurdering burde tages hensyn hertil. Det var der almindelig enighed om.

Der foretoges derefter følgende skønsmæssige optælling:

Dachauklubben: 102 medlemmer.

Kammeraternes Hjælpefond: 1000.

Esbjerg: 100.

50'erne fra Porta: 61.

De erhvervshæmmede: 125.

Stutthof-Horserød: 400.

Buchenwald: 1100.

Steen Hansen gennemgik derefter forslagene til vedtægter. Han sluttede med at sige: Vi skal være den blok, man forventer, at vi er, og som vi kan have fordele af at være.

Han bad de forskellige grupper sende repræsentanter til næste møde, der kunne holdes i april. Man måtte så møde med et vist mandat.

KL BUCHENWALD

*Kriminalassistent A. Wass-Møller fortæller
lejrens historie.*

II.

Fangefunktionærerne var som regel rigstyske fanger, der havde været en del år i lejren og havde vundet SS' tillid. Som helhed kan vel siges, at mange af disse fangefunktionærer var omtrent af samme beskaffenhed som de sadistiske SS'ere bortset fra enkelte undtagelser; personlig har jeg i november 1944 set min Blockälteste, en tysk politisk fange, med en knippel knuse hovedet på en rumænsk fange, der på grund af udsultning og »Scheisse« ikke hurtigt nok sprang ned fra sin sovebriks på 3. etage.

Til hjælp for SS-bevogtningen var indrettet en hundegård, hvor

man afrettede blodhunde, der brugtes ved eftersøgningen af eventuelle undvegne fanger.

Under arbejdet havde man desuden nogle fangefunktionærer, der kaldtes »Kapo« og »Vorarbeiter«. Disse var ligeledes udtaget blandt fanger, og bortset fra enkelte undtagelser misbrugte de deres magt. Mange af disse ihjelslog under arbejdet deres fangekammerater, hvis de fandt det nødvendigt af hensyn til at afstive deres egen position. I så henseende var der ingen større forskel på de politiske og de kriminelle (røde og grønne).

Administrationsbygningen med hovedindgangen til den indre lejr i Buchenwald.

Carl F. Petersen

Værktøj
Møbel- og Bygningsbeslag
København . Aarhus . Odense
Aalborg

$\frac{1}{8}$ Pindborg & Petersen

Larsbjørnstræde 23
København K

Edv. Rasmussen

Tobak og Vin
Amagerbrogade 43

Østfernes
Land- Hypotekforening
København

Hindsgaul
er
her

De kvindelige Arbejders
Arbejdsløsheds-kasse
Københavns Afdl.
Alhambravej 13

Livsforsikrings A/S

»UTRECHT«
Raadhuspladsen 4

Otto Curdts Eftf.

Hausergade 34 København

Duzaine-Hansen $\frac{A}{S}$

Gothersgade 8 C

København

Glasmagasinet

NØRRE VOLDGADE 12, KØBENHAVN

Aktieselskabet

Dampskibsselskabet »HEIMDAL«

STOCKHOLMSGADE 55, KØBENHAVN

KØBENHAVNS GRUNDEJERFORENING

Nørre Voldgade 2

Telf. C. 330

Dampskibs-Aktieselskabet

»Progress«

København

Hugo Grün & Co.

København

Wakefield & Co. $\frac{A}{S}$

Grønningen 1 — K

H. Lundbeck og Co. $\frac{A}{S}$

Medicinalfabrik
VALBY

Nordisk Kulsyrefabrik

Aktieselskab

Appel på 15 timer - 25 fanger frøs ihjel

Modtagelsen i lejren var den sædvanlige for kz-lejre: Aflevering af ejendele, afklædning, »kold bruse« med påfølgende bemaling (desinfektion) af behårede dele, iklædning i det blåhvidstribede lærredstøj. Hver fange fik ved den kolde bruse udleveret en klat »sæbe« (lignede blåler og var fremstillet i lejren af afkogte fangelig), der iøvrigt ikke havde nogen som helst renssevne.

Efter registreringen på skrivestuen tildeltes fangerne en barak. Sovepladser i tre etager, inddelt i båse til fem mand, med ca. 27 cm. liggeplads til hver. Som regel et sækkelærredsvår med lidt gammel halm eller tang og et halvt uldtæppe. Alt var snavset, gennemtrukket af ekskrementer fra forgængernes »Scheisse«, men genemdampet inden udleveringen.

Appellerne var som i alle lejre, hvor jeg har været, den sædvanlige lidelse. SS kunne eller ville ikke tælle rigtigt. Appellen varede som regel nogle timer, men kunne vare betydeligt længere, hvis det samlede fangetal ikke stemte. I 1944 var vi i Buchenwald ca. 30.000 fanger, og dette var vel for stort tal for SS at holde rede på.

Den 14/12 1938 manglede ved af-tenappellen 2 fanger. Det frøs 15 grader og appellen varede 15 timer. I løbet af natten frøs 25 fanger ihjel og den følgende middag nåede tallet op på 70 døde.

Til delvis privat fornøjelse for SS fandtes en del mindre værksteder som bogtrykkeri, bogbinderi og gartneri, hvor der i de førstnævnte to udførtes rene kunstværker.

Gartneriet var ligesom stenbruddet et af de mest frygtede steder, og lededes af SS-Obersturmführer Dumbök, en Salzburger, der egenhændigt havde ombragt mindst 40 politiske fanger. Denne mand var særdeles godt kendt af en dansk arbejdertransport til kvindelejren Taucha ved Leipzig i efteråret 1944, hvor han var transportleder. En dansk kvindelig fange fra denne lejr har efter kapitulationen for-

talt mig, at Dumbök senere blev skudt af SS i foråret 1945 på grund af tyverier fra lejren.

I 1943 skulle Buchenwalds gartneri tilføres gødning, og to russere bar latrin derned. På vejen snublede den ene, hvorved der sprøjtedes noget latrin på en SS-Rottenführer, som straks dræbte den faldne russer med revolverskud, medens de ledsagende vagthunde anfaldt den anden russer, der blev nedtrampet af SS-manden, hvorefter hundene gjorde det af med ham.

»Kolonne 4711«

Også latrinkommandoet var be-rygtet. Det kaldtes »kolonne 4711« og var forbeholdt jøderne.

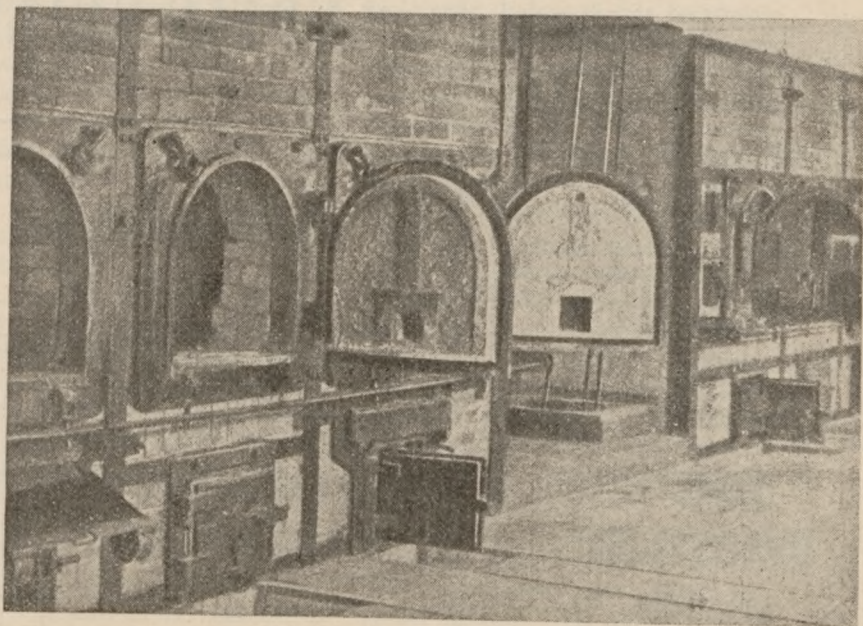
Det tredje frygtede kommando var stenbruddet, hvor et utal af fanger er blevet likvideret.

I foråret 1944 skulle en kolonne jøder og polakker under opsigt af selveste Bauführer foretage nogle jordarbejder på en stenet grund. Et i sig selv hårdt arbejde selv for kraftige mennesker, men umuligt for disse udhungrede og magre menneskevrag. Bauführer lagde mærke til to jøder, der var meget udmattede, og befalede en polak at nedgrave dem, hvilket han for-bavset vægrede sig ved. Bauführer

gennempryglede ham, og befalede ham at lægge sig ned i graven og de to jøder at tilkaste ham med jord, hvilket de gjorde i håb om selv at kunne slippe for den frygtelige død. Da kun hovedet er synligt, lader han påny polakken grave ud, hvorefter de to jøder bliver beordret ned i graven, som polakken må tilkaste. Det gik langsomt, og da graven endelig var fuld, trampepe Bauführer selv jorden til. Imens arbejdede kommandoet som vilde for ikke at blive udset som næste ofre af det vilde bæst. Fem minutter senere blev to andre fanger beordret til så hurtigt som muligt at udgrave jøderne. Den ene, hvis ansigt blev flået af spaderne, var død, hvorimod den anden endnu gav svage livstegn fra sig. SS-manden gav befaling til at bringe begge over i krematoriet.

Den 1. maj 1943 væddede to SS mænd to glas øl om, hvem der kunne dræbe en fange på bunden af stenbruddet med eet stenkast fra oven. Kastede de for meget ved siden af, skød de fangen med revolver af ærgrelse. Meldingen lød: Skudt under flugtforsøg!

Kapoen i stenbruddet, en sadistisk homoseksuel, Vogel, var ikke bedre. Han dømte og henrettede i

Naturligvis kunne ikke en enkelt, eller nogle få krematorieovne klare stordriften — der måtte en hel serie til.

AALBORG TEATER

Direktør: Poul Petersen . Tlf. 2744 — 2620

William Lærche

Telf. 321 Skagen

Aalborg Aktie-Bryggerier

»LIMFJORDEN«, «URBAN» og »SKANDIA«

Salling Bank

Skive

Lockeys Reklamebureau

AALBORG

**JUNGS
BOGHANDEL**
STEPHAN AGGER

Skive

Dagbladet NY TID

AALBORG

Skive Kulkompagni $\frac{1}{2}$

SKIVE

Aaby-Biersted Sparekasse

AABYBRO

FARSØ OG OMEGNS
SPAREKASSE

LØGSTØR ANDELS SVINESLAGTERI

LØGSTØR BYS OG OMEGNS
SPAREKASSE

Aktieselskabet Morsø Bank

BANKEN FOR
LØGSTØR OG OMEGN

H. Nicolajsens Flytteforretning
RANDERS

Randers Kedel- og
Beholderfabrik

Bøsbrovej

Randers

**Buch's
Bogtrykkeri**

RANDERS

**Aars og Omegns
Andelsslagteri**

AARS

Welløv & Ottesen
Entrepreneurfirma
RANDERS

samme person. Rapportførerne Kent, Petrick og Stribel har overgivet mindst 50 fanger, som syntes at være »politiske« til hans likvidering. Han jagede en dag en jøde gennem postkæden med råbet: »Nu er klokken 12! Klokken 12,05 er du hos Jehova!« Det varede ikke fem minutter.

Kapo Müller i stenbruddet likviderede ligeledes fanger efter anvisning fra SS. Til sidst meldte han sig til et udekommando i Rhinlandet,

hvor han blev hængt af sine egne kammerater.

På forskellige steder i lejren var anbragt skilte med Himmlers anvisning: Der findes kun een vej til friheden: Lydighed, flid, ærlighed, ædruelighed, renlighed, offersind, orden, disciplin og fædrelandskærlighed.

Milestenene på den virkelige vej til friheden, nemlig krematoriet, var: Pryglebukken, arresten, hængning, skydning, ihjelfrysning, hunger, prygl og tortur af enhver art.

Pigtraads-sygdommen

Mange af ofrene for krigens barbariske eksperimenter har endnu ikke overstået deres sygdomme.

Dr. med. & phil. Kurt Gauger: »Die Dystrophie als psychosomatisches Krankheitsbild. Verlag Urban und Schwarzenberg. München. 228 sider. 14,80 Mark.

De tyske krigsfanger, der vender hjem fra Sovjetunionen, er formentlig ikke et emne, der rent umiddelbart interesserer »Pigtråd« læsere overvældende. For de fleste af disse fhv. SS- og værnemagtsoldater har vi ikke noget til overs, og når vi alligevel beskæftiger os med dem i denne artikel, skyldes det, at der trods alt er en side ved dette krigsfangeproblem, som er af den største interesse for tidligere koncentrationslejr-fanger, nemlig sygdomme, som rammer krigsfangerne efter deres hjemkomst. Disse sygdomme er nemlig stort set de samme, som vi selv er blevet eller stadig plaget af.

En læge, som selv har været krigsfange, og som efter sin hjemkomst har behandlet i hundredvis af soldater, der er frigivet fra Sovjetunionen, har foretaget en bemærkelsesværdig analyse af årsagerne til, at krigsfangernes helbred svigter dem, selv flere år efter deres løsladelse.

Lægen er dr. med. et phil. Kurt Gauger fra Düsseldorf, der i flere

år har været overlæge på klinikken for hjemvendte krigsfanger i Fischerhof ved Uelzen. Dr. Gauger har belyst krigsfangernes sygdomsgåder fra både medicinsk og psykologisk side, og han er kommet til det resultat, at den almindeligste lidelse er en ny sygdom, hvis symptom-billede man først i løbet af de seneste år har kunnet udarbejde. Dr. Gauger kalder sygdommen *dystrophi*, hvilket oversat til almindeligt dansk betyder så meget som »mangelfuld ernæring af vævsdele«.

Når de tyske krigsfanger efter hjemkomsten har så svært ved at finde sig til rette i det borgerlige liv, så skyldes det ifølge Gaugers erfaringer, at de ikke bliver opfattet og behandlet som syge mennesker. En af grundene hertil er, at de fleste læger ikke ved, hvad *dystrophi* egentlig er.

I sin bog *Die Dystrophie als psychomatisches Krankheitsbild* (Verlag Urban und Schwarzenberg. München. 228 sider. 14,80 Mark) definerer overlægen *dystrophien* som et kunstigt sygdomsbillede og — i modsætning til, hvad lægerne oprindeligt mente — ikke alene en tilstand, der blot kræver rekreation. *Dystrophi* er ofte en alvorlig sygdomstilstand i form af en svær kronisk stofskifteforstyrrelse, men som en tidsbestemt sygdom er den

først dukket op som en følge af den totale krigsførelse og den ubarmhertige masseafstraffelse.

Dystrophien har en ganske banal årsag: kvantitativ (for få kalorier) og kvalitativ (for lidt æggehvidestof) underernæring. De synlige følger er afmagring, nedbrydning af fedtvævet og muskulaturen, ødæmer og vand i benene, bughulen og hovedet.

I de første efterkrigsår nøjedes de fleste tyske læger med at kurere de *synlige* følger af den nye sultsygdom gennem en opbyggende diæt. Ødemerne svandt, kroppen samlede igen fedtreserver, men dermed var sygdommen langt fra kureret. *Dystrophien* er for lægen og psykoterapeuten Gauger ikke en pigtrådssygdom, der forsvinder, så snart fangens af vand kunstigt opspilede mave atter er normal. Sygdommens følger mærkes endnu mange år efter løsladelsen.

Det er Gaugers overbevisning, at man sociologisk slet ikke er i stand til at overvurdere, hvor overvældende megen uret og personlig ulykke, der er opstået ved fejlbedømmelser, som skyldes ren og skær ukendskab til dystrophi-problemet.

Dystrophien blev i starten kun antaget for en legemlig sygdom. For Gauger er dens sjælelige følger imidlertid af lige så stor betydning. Alene årsagen til sygdommen, den mangelfulde ernæring, må indvirke psykisk. Men, siger den tyske læge, sultfølelse og et reelt underskud på vitale næringsstoffer følges langt fra altid ad.

Lægen Gauger ser de hungrende fangers vej som en kollektiv skæbne, hvis stadier næsten altid er de samme. Det begynder med tilfangetagelsen — eller arrestationen — som et psykisk chok. Fangen er i de første timer og ofte i de første dage »som lammet«. Hos mennesker, der ikke i forvejen har erfaringer fra fangenskab, går der sædvanligvis forbavsende lang tid, før sultfølelsen dukker op. De såkaldte hungermarcher til samlejre efter massetilfangetagelser fortjener egentlig ikke dette navn, siger Gauger. Disse hungermarchers

A/S NORMEAT Ltd.

34 Bredgade

Telephone Minerva 910

Copenhagen

REENBERG
Klichéanstalt A/S
St. Kongensgade 108 c
København K Palæ 2901

NOR-GOODS A/S
Studivstræde 63 København V

Joh. Bastiansen A/S
Stavanger Staal A/S

Nybrogade 24
København K

Nordeuropæisk Papir Central A/S
Hammerensgade 4 - København K - Central 3992

CHARLES HANSEN's Eftf.
Reproduktionsanstalt
Pilestræde 19 København

A/S **Danegoods**

Studivstræde 24

Copenhagen - Denmark

Maskinfabriken

HERO

Rødovrevej 356 - 360 Vanløse

V. Stilling Andersen
Christiansborggade 2
København V

W. HELLESEN
& CO. A/S
Toldbodgade 20 København K

store antal døds ofre skyldes egentlig ikke den manglende ernæring, men depressioner.

Den anden fase på »sultens vej« begynder, når fangen vågner op efter den første tids sløvhed og på ny får appetit. Herefter koncentrerer hans drifter næsten udelukkende om at opretholde livet.

Den selvopholdelsesdrift, der udfolder sig under bestræbelserne for at få sulten stilleret, antager ofte groteske former. Alle almindelige begreber om opførsel, skikke og moral, om ret, renlighed og korruption, om kammeratskab og forræderi, ja endog om religiøsitet og bestialitet, omvurderes helt i en uhyggelig, næsten dyrisk kredsen omkring madproblemet.

Følgen heraf bliver en stærk egoisme, en overdimensioneret selvoptagethed, som lægerne kalder autismus. Den enkelte fange tænker nu kun på sig selv og på at redde sit eget liv. Alle hans tanker er rettet mod dette ene problem. Alle andre drifter træder i baggrunden til fordel for dette ene: at blive mæt!

Dystrophikerens tilværelse drejer sig kun om, hvorledes han får noget at spise, og hvad han får til at stille sin sult med. Han er, siger Gauger, ikke noget menneske mere, men en del af et sultende kollektiv.

Enhver fange er fast overbevist om, at det i de vanskeligste tider kun var tanken på kone og børn, der holdt ham i live. De utallige ægteskabskriser, for ikke at sige katastrofer, der opstår for de hjemvendte krigsfanger, viser imidlertid tydeligt, at talen om, at tanken på kone og børn holdt fangens liv oppe, ikke er korrekt. Dystrophikeren tænkte faktisk ikke så meget på sin kone — han spekulerede mest på, om konen tænkte på ham, eller om hun havde glemt ham!

Alle disse sygelige ændringer i krigsfangens psyke forsvinder ikke den dag, han vender hjem, siger Gauger. De er således en af årsagerne til at han har svært ved at skabe kontakt med sine gamle venner og selv med sin hustru. Den hjemvendte føler derfor, at man ikke forstår ham.

Saglige drøftelser og diskussioner med de hjemvendte er vanskelige, fortæller dr. Gauger. Dystrophikeren ser ikke det saglige tema, han ser ikke realiteten, men sig selv! Han angriber andre eller forsvarer sig selv, skønt ingen har angrebet ham. Således forvandles hans berettigede krav ofte på tragisk vis gennem uberettigede beskyldninger til hans egen skade.

De legemlige og de psykiske sygdomme griber ofte stærkt ind i hverandre. Til de hyppigste legemlige sygdomstegn hører muskelsvind, indskrumpet hjerte (det kan blive så lille som en barnehånd), for lavt blodtryk, blodkarsygdomme, mave- og tarmforstyrrelser, ændringer i knoglerne og svind i kønskirtlerne. Der er hos de hjemvendte krigsfanger hyppigt tale om potensforstyrrelser, der kan vare i årevis. Mange ægteskaber er blevet ødelagt af den grund.

Dr. Gauger appellerer til både læger, sociologer og jurister om at fremlægge det fornødne bevismateriel for, at dystrophien er en syge-

lig tilstand. Han er overbevist om, at mange af ofrene for krigens barbariske masseeksperimenter, den systematiske dystrophisering af millioner gennem udnyttelsen af dem som føjelige arbejdsslaver, endnu ikke har overstået deres sygdom. Som læge ser han dette på de typiske tegn, som smerter i benhinderne, sygelige reaktioner i hudkarrene, sitrende fingre, tilbøjelighed til svimmelhed, overdrevne refleksreaktioner og lignende symptomer.

Hos krigsfanger med disse lettere legemlige sygdomstegn, findes de psykiske lidelser, som ledsager dystrophien, som regel også. Selv flere år efter fangernes hjemvendten kan deres psykiske indstilling endnu være stærkt dystrophisk.

Dr. Gauger har på klinikken i Fischerhof gjort over 750 tidligere krigsfanger helt raske både på sjæl og legeme. Heldigvis, siger han i sin bog, kan dystrophien kureres. Men den kan kun behandles psykosomatisk, altså ved samtidig indvirken på legeme og sjæl.

J. B. HOLMGÅRD.

Dyb og stærk roman

Jens Bjørneboe: Før hanc galer, oversat af Erik Halvorsen. Aschehoug. 196 sider. Kr. 11,50.

Bogen begynder med forfatterens personlige oplevelser i en tysk storby lige efter krigen. Ruinerne er våde af regn, brandtomterne er fulde af sejt aske, og det vrimler med rotter. Men fru Müller går uførtrodt foran og viser vej til SS-manden Max. Denne Max er krøbling (derfor plejer fru Müller ham), men han har bevaret sin blinde begejstring for nazismen og alt, hvad dens er: »Det er synd, det er forbi. Vi havde brændevin og horehus hver evige dag — og fuldt op af jøder. Det var en god tid, da vi arbejdede for dr. Reynhardt. »Fru Müller får ondt, og Bjørneboe spørger hende, hvorfor hun dog vil blive ved med det hjælpearbejde. »Jo«, svarer hun, »belønningen er at træffe sådanne mennesker som Deres landsmand Lyngby. Han er en helgen.«

Senere møder vi denne Lyngby, en energisk arbejder i fredens og genopbygningens tjeneste. — Og så føres vi tilbage i tiden før kapitulationen. Bogen skifter karakter, bliver roman. Nu er Lyngby (som i virkeligheden hedder Paul Heidebrand) *standartenführer* i SS og kommandant i en kz-lejr. Hans ungdomsven dr. Reynhardt er leder af lejrens laboratorium til forsøg med levende mennesker. Det er særlig febersygdommene, der har hans interesse, han indpoder smitstof på raske fanger og iagttager, hvad resultatet bliver, og så hjælper han for resten sin kollega dr. Eger med at amputere fangernes friske lemmer og føre dem over på sårede SS-mænd. »Det er så interessant«, siger han, »og derfor er det fuldstændig ligegyldigt for mig, hvad I bruger ligresterne til. Det er dette, som interesserer mig. Og det interesserer mig virkelig. Der er åbnet helt nye veje for medicinen.«

Max er mere end villig hjælper ved disse operationer, og dødspro-

POUL BENDTSEN A/S

Ruds Vedby

ZONE REDNINGSKORPSET

Platanvej 19
København V

**CREDITFORENINGEN
FOR DANMARK**

Hambrosgade 6 . København V

A/S Dansk Folkeforsikringsanstalt

Otto Mønstedts Plads 11 . København V

Goldstein & Søn

Vimmelskaftet København K

A/S Oluf Svendsen

V. Farimagsgade

København V

M. & W. Salomonsen

Farvergade 17
København K

A/s F. L. Bie

Valdemarsgade 14

København

Frode Schneider

Gl. Strand 38
København K

J. G. A. EICKHOFF

Maskinfabrik

Vesterbrogade 97
København V

Hugo V. Larsen

Vester Voldgade 115
C. 8400 Byen 6540
København V

Aktieselskabet

P. MALLING

Magstræde 10 København K
Central 1267

AXEL MADSEN

Papirhandel
Lille Strandstræde 6
Tlf. 15119 - 15619

centen ligger omkring 70. Hvad der betyder mindre, da menneskematerialet jo er ubegrænset. Dr. Reynhardt bliver efterhånden den mest forhadte person i lejren. Men hjemmesejderen sidder hans kone og barn interesserede om hvad han foretager sig. Han er en god familiefader med sans for hjemlig hygge og god musik, Schubert for eksempel.

Heidebrand alias Lyngby tilbyder ham en chance for at undslippe, mens tid er. Han kunne jo passende begynde forfra som læge i Schweiz, men han ønsker på ingen måde at give afkald på den enestående mulighed, han har til at tjene videnskaben. At det sker på en uhyggelig måde, betyder mindre. Hensigten helliger midlet. Her er vi ved bogens centrale problem: Er det virkelig sådan, at en videnskabsmand kan gøre hvad som helst, når det blot tjener videnskaben?

Da krigen nærmer sig sin afslutning, bliver Reynhardt lynchet af fangerne, mens Heidebrand får held til at overleve alle sine lidelser og genopstå som Lyngby. »Og jeg ved, at der vil komme mange efter ham. Og den jord af smerte, som de finder, de mange, mange byer af smerte, alle de størknede evige sekunder — dem vil de tage op og holde i hånden. Så vil de bygge nye byer af dem. Og det vil være godt og varigt stof at bygge af. For vi vil være mange, og vi vil være trofaste.« Med disse fortrøstningsfulde ord slutter bogen. Det må blive læserens opgave at tage stilling til de mange problemer, som Bjørneboe har bragt frem i denne dybe og stærke roman »fra skændselens dage.«

ERLING KRISTIANSEN.

HIST OG HER

Fastelavnsfest!

Foreningen Gestapofangerne indbyder til fastelavnsfest i Admiral Gjeddes Gård, torsdag den 20. februar kl. 20. Der bebudes mange overraskelser.

Kollegieliv rummer fordele og farer

For at udbygge sammenholdet mellem nye og gamle kollegianere ved 4-maj-kollegiet i Ålborg udgiver alumnerådet 4 gange om året bladet *FAKLEN*.

Det redigeres af tre kollegianere. I decembernummeret anstiller eforen, redaktør N. A. Eigenbroth, nogle betragtninger og fordele og farver ved kollegieliv. Han kalder sin lille artikel: Omvendt proportional. Vi gengiver artiklen, da den giver et indblik i kollegietilværelsens dagligliv:

Et af kollegiets væsentligste formål, udformet ved bygningens planlæggelse, var at skaffe de bedst mulige studieforhold til skolernes elever. Fred og ro, mente man, var et væsentligt grundlag for at nå det mål, som den studerende ungdom til enhver tid vil sætte sig. Selvfølgelig skulle der også i kollegielivet skabes gode betingelser for festligt samkvem og for godt kammeratskab, og derfor fik vi pejsestue, thekøkkener, billardstue, hobbyrum og de øvrige opholdsstuer, og derfor skabtes torsdagsaftenerne med fælles kaffebord for alle kollegiets beboere.

I kollegiets fjerde år tør man i sandhed sige, at begge formålene er blevet opfyldt. Mange af de unge, der har boet på 4. maj kollegiet, har taget bemærkelsesværdig fine eksamener og giver de gode arbejdsbetingelser på kollegiet en del af æren for succes'en. Andre har knap så strålende resultater at fremvise og giver i en stille stund kollegielivet skylden for noget af det, der distraherede og adspredte. Det er fristende at »trøste« dem, der led nederlag, ved det grønne bord, men den slutning, at eksamensresultatet er omvendt proportionalt med det temperament, man har lagt i kollegielivet.

Kollegieliv kan være opmuntrende og inspirerende, men det kan også virke adspredende, og det er

en fare, som enhver studerende bør være opmærksom på.

På denne baggrund føler jeg anledning til at give alumnerådet på vort kollegium en anerkendelse, fordi dets medlemmer til enhver tid har været med til at anspore det gode kammeratskab. Kammeratskabssolidaritet, hvor sammenholdet går frem for den enkeltes ret eller uret, er skadeligt for ethvert samfund og navnlig for ungdommens samarbejde. Men hvor kammeratskabet giver sig udslag i en håndsækning til dem, der har hjælp behov, i fortrolighed og tillid, indeholder det værdier for livet. Det er min overbevisning, at frihedskollegiet har fostret sådanne værdier, og dermed er et af de væsentligste formål i arbejdet nået.

Hverken pral eller had.

De sidste breves stærke tale.

I anledning af 10 årsdagen for jernbanesabotagen ved Langå, kommer Fyns Tidende ind på, hvordan vi bedst værner mindet om dem, der satte livet til i frihedskampen.

I dette tilfælde var det den 20-årige maskinist Sven Johannesen, den 27-årige sparekasseassistent Oluf Akselbo Kroer, den 20-årige violinist Ole Hovedskov og den 30-årige cand. mag. Kai Hoff, alle fra Randers

Bladet skriver bl. a.:

Det går for vor Ære og fremtid ikke an, at vi glemmer dem, der gik i spidsen for den tids danske rejsning. Det var jo ikke »chauvinistiske, hævnlystne modstandsfolk«, som det nylig så overlegent blev antydnet i en omtale af det røre, de sidste benådninger har vakt. Ak, der er hverken pral eller had i de optegnelser, de »døde drenge« har efterladt sig. Der er noget helt andet. Læs bogen »De sidste timer«,

Park Hotel

ODENSE

Breums Eftf.

Vestergade 59
ODENSE

F. Jørgensens A/S

Pantheonsgade 7
ODENSE

Når De skal købe
armbåndsure da husk navnet

»BENDO«

Schweizerfabrikatet til den
populære pris
Fås kun hos

»TEMPUSURMAGEREN«

ARNE CHRISTIANSEN

Holbæk Herre Ekviperung
Østergade 26 Tlf. 64
ASSENS

H. K. MIKKELSEN

Installatør
MØRKØV

Andels Mejeriet

Østed pr. Roskilde

*Næstved
Tidende*

N. Eilersen

Skamby Trævarefabrik $\frac{1}{8}$
Skamby

ODENSE KVÆGTORV

(Aktieselskab)

VAREHUS WILDE NYBORG

BANKEN FOR RINGE
OG OMEGN
Aktieselskab

SPARE- OG LAANEKASSE
FOR
BOGENSE OG OMEGN

$\frac{1}{8}$ Brdr. Brincker
Grejsdal Hammerværk
Grejsdal

$\frac{1}{8}$ Carl Hansen's
RUTEBILER
Vejle

Aktieselskabet
Stege Trælasthandel

Andelsmejeriet
THORSHØJ

ANTON PETERSEN
Korn og Foderstoffer
SLAGELSE

Tlf. 25 Tlf. 24

Aktieselskabet
De forenede Granitbrud
Sandstensbrud og Stenhuggeri
paa Bornholm

KJOLE MESSEN Holbæk
Kjoler & Konfektion paa Konto
Vestergade 5 Holbæk

BORNHOLMS
VALSEMØLLE $\frac{1}{8}$

Vi mødes i Hjemmeværnet
Aktiv for *Frihed og Fred*

Kallundborg

Hvalsø Købmandshandel Tlf. 50
Ejner Sørensen

Hvalsø Tapet- & Fårvehandel . Tlf. 76
F. Christiansen

Købmandsgaarden

V. Toft Pedersen
HVALSØ

M. Thostrup

Slagtermester

Tlf. 31 Hvalsø

Hovedgadens Autoværksted
v/ Hansen & Pedersen
Hvalsø Tlf. 100

BECH OLSEN
Herreekviperings Høng

Høng og Omegns

Brugsforening

HØNG

Gerhard Jensen

Autoværksted

Høng Telf. 122

KJÆR OLSEN

Statsautoriseret Installatør

Hovedgaden 18 Telf. 11

HØNG

Høng Andelsmejeri

HØNG

Aktieselskabet
**Dansk Svovlsyre- og
Superphosphat-Fabrik**
Kalundborg

Kalundborg Kul Kompagni
Aktieselskab

A/S Korsør Glasværk

Dansk Vinduesglas

Aktieselskabet
**Korsør Haandværker-
Handels- & Landbobank**

V. A. Kallerup
Korsør

SPAREKASSEN FOR
KORSØR OG OMEGN

Korsør Autodepot

P. Vilendal Petersen

Mathiesensvej 13 Tlf. 552

B. & O. Radio

Brdr. Nielsen

Halskovvej 10 Tlf. 429 Korsør

Stempelpapirudsalg
N. ZACHARIASSEN

Boghandel . Bogtrykkeri
Papir en gros

Korsør Tlf. 32 (2 Ledn.)

Korsør elektr. Vaskeri

Tlf. 543 Korsør

Vaad Vask!

**1/3 Korsør Jernstøberi
og Maskinfabrik**

Kählers Teglværk

KORSØR

Korsør Vin Import A/S

O. Birkegaard

Korsør — København

Tlf. 572

Box 17

**Martin Jensens
Boligmontering**

Telf. 352

Korsør

PLATIL

Fiskeliner

JAGUAR

Fiskestænger

N. Fr. Nielsen

Papir

Vendersgade 14
København

Erik Levison A/S

Vesterbrogade 69-71
København V

BASTA

LÅSEFABRIK A/S

Strandlodsvej 42
København

International FARVEFABRIK A/S

KØBENHAVN

C. Hjort & Co.

Lædervarefabrik

KØBENHAVN

VALDEMAR CRONE A/S

Klosterstræde 23

København K.

Knud Lous

København
Central 4339 og 13568

Adolph Wulff

Industrihuset

Gothersgade 14
Central 5539 & 39
København K.

JØRGEN SCHJERBECK Jun. A/S

København

Dietrich & Fabers Eftf.

C. Rommerdahl & Hansen
Cliche Anstalt
KØBENHAVN

Dansk - Kliché - Fabrik

Raadhusstræde 4
København K. Minerva 2557

Ernst C. Lohse & Co.s Eft.

NØRRE VOLDGADE 6
KØBENHAVN K. MINERVA 2561

A/S H. Matzen

Cliché- og Stereotypi Anstalt
Knabrostræde 20
København K.

Den mest velsmagende
Sennep er

Alfa SENNEP
A/S ALFA . VEJEN

Esbjerg Tæppelager

Kongensgade 88 Tlf. 3811

D. & C.

Fiskeexport
Ringkøbing

Lysreklamefabriken

COLORLUX

Neoneffekt patent anm.

P. Skramsg. 9 Esbjerg Tlf. 3449
Forslag og tilbud u. forbindende

LEO KÆRAA

v/ K. & O. Steen

Kongensgade 25 . ESBJERG
Tlf. 1869

**Esbjerg
Trælsthandel A/S**

**A/S Esbjerg
Teglværk**

Emil

**Poulsen
Blomster**

Ribegade . ESBJERG

Sagførerfirmaet

PERMIN & KREBS
ESBJERG

ESBJERG TOVVÆRK A/S

Esbjerg

Oscar Wilhelmsen

Fiskeexport en gros

ESBJERG

Esbjerg Hermetikfabrik A/S

ESBJERG

R. Hagbart Madsen

Kjole Atelier

Torvegade 37 . Tlf. 2575
ESBJERG

Aktieselskabet

Nordisk Kaffe Kompagni

Esbjerg Afdeling

Esbjerg Skibshandel

Harald Nielsen

Nyhavnsgade 47 . ESBJERG

Kværne - Tærskværker
Ilægger Apparater - Halmpræsser

VERNER LARSEN

Fredensg. 18 - Esbjerg - Tlf. 1577

Anders Larsen

elektro- Installatør

Kongensgade 19 - Esbjerg
Tlf. 651 - 3651

Alle arter
Skilte

Alle Arter
Dekorationer

Alle Arter
Reklame

Borberggade 27 Esbjerg
Tlf. 3535

O. Bertelsen

Radio - Sendere - Ekkolod
Nyhavnsgade 25
Tlf. Esbjerg 3522

BORRGAARDEN

ESBJERG

P. Husted

ESBJERG

AXEL GRAM JUN.

REVISOR - H. D. ODENSE - TLF. 3315

De får bedre tid til produktion og salg, naar De lader mig klare
Regnskabsføringen.

et uddrag af de breve, nogle af de dødsdømte fik lejlighed til at skrive til deres nærmeste få minutter, før de modigt kastede et sidste blik ind i fjendens bøssepiber. Det er breve, man bliver stolt af.

Maskinist Johannessen fik ikke lov at fortælle sine forældre, *hvorfor* han måtte handle, som han havde gjort. Man frygtede brevet skulle blive som en lysende fakkel, der ville få andre unge til at følge hans eksempel. Men på et frimærke, han havde haft hos sig i fængslet, fandt man kongens valgsprog skrevet:

»Min Gud, mit land, min ære«.

I Oluf Kroers brev til moderen stod der til sidst: »Jeg véd, at vi engang skal mødes igen, og så er det hele ikke så svært. Jeg kommer til at tænke på det lille vers: »Kæmp for alt, hvad du har kært«. Først nu fatter jeg fuldt ud betydningen.«

Anders W. Andersen skriver: Mor — far, jeg går rank og rolig ind i evigheden; jeg véd jo, at blot man tror på Gud, da har man iatet at frygte. Far og mor gid Gud vel-signe eder. De sidste kærlige hilser fra jeres lykkelige søn Anders.

Og Otto Manley Christiansen berder sin mor om at gå med hans armbåndsurs hver eneste dag, så hun kan føle, han er hende nær. Han ønsker, forældrene ikke vil tabe humøret, men være glad ved, at han kan dø i den overbevisning, at Gud tager ham hjem til sig.

Ja, sådan kunne man blive ved. Brev på brev fortæller, at det var ikke ringe mænd, der rejste sig i kampen for Danmarks frihed.

Men hvad er vi andre, hvis vi glemmer at vogte deres minde og holde det *trofast* i ære?

Sønderjylland

På Lysabild menighedsråds initiativ er der fornylig rejst en pæn sten i Lysabild over 8 omkomne tyskere. Stenen, der er en natursten, bærer navnene på tre marinere, der var de eneste, der kunne identificeres. De 4 var *iført fangedragter* og havde ingen identifikationsmærker af nogen art.

Gravstedet har længe ligget upåagtet hen, skønt der fra flere sider

har været rettet henvendelse til forskellige instanser om at få det bragt i orden, men nu har menighedsrådet altså selv taget sig af sagen, og resultatet er blevet tilfredsstillende for alle parter.

De nærmere enkeltheder er *iovrigt*:

Den 13. maj 1945 drev 8 lig iland på østkysten af Als. De blev alle begravet i en fællesgrav den 14. maj. Kredslægen dr. Sebbesen, fra Sønderborg, var til stede, og i begravelse; rotokollen blev skrevet kredslægens formodninger:

1. uidentificeret mandsperson, antagelig tysk krigsfange (kz), beklædning med *gult kryds*.
2. do. do.
3. Antagelig tysk krigsfange, blå og hvidstribet fangedragt.
4. Antagelig tysk krigsfange, rød trekant på tøjlet, *blik nummer 8.556*.

De 4 kz-fanger er antagelig ofre fra de tyske krigsskibe, der lige omkring Tysklands sammenbrud stod ud fra Lybecks havn. Det var sikkert hensigten at sænke skibene i Østersøen for på denne måde at aflive fangerne.

Undervejs blev krigsskibene angrebet af allierede fly og sænket. Fra luften kunne man jo ikke se at »ladningen« var allierede venner.

København

Atter har døden gjort sin høst blandt een af vore kammerater fra de tyske k-z-lejre. Overbetjent H. K. A. Andersen, København, døde fredag den 5. februar på Rigshospitalet efter at have været under behandling i længere tid. Han fik bl. a. talrige blodtransfusioner men hver af dem hjalp kun en kortere tid.

H. K. A. Andersen blev taget af tyskerne den 19. september 1944 og deporteret til Buchenwald. Hans helbred led stærkt under opholdet i lejren, og han var da også i den gruppe af politifolk, der førtes til Frøslev, hvor han i nogen grad kom til kræfter igen. I slutningen af marts blev han frigivet.

H. K. A. Andersen gjorde tjeneste ved det københavnske politikorps siden 1919 og de sidste 4 år var han overbetjent. Hele hans tjenestetid faldt ved station 6.

Han var et overordentlig tiltalende menneske, stilfærdig af væsen og redelig i alle forhold, men opholdet i Buchenwald kom han aldrig over. Han var mærket deraf både psykisk og fysisk. Han blev 62 år gammel.

»DACHAU KLUBBEN«

afholder generalforsamling lørdag d. 20. februar kl. 19,30 i cafe »Tre Hjørner« Sølvtorvet, selskabslokalerne 1. sal. Alle kammeraterne bedes give møde, da meget vigtige sager skal behandles, der er valg til bestyrelsen.

Pestyrelsen.

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hælpesfond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement.)

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—12,30). Minerva 1336.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. Slagelsegade 9, 2. sal, København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30—18,30).

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup.

MEMLEM AF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

INDHOLD:

	Side
Modstandsbevægelsen og de gamle politikere	35
Fællesudvalg for alle tidligere k-z-fanger	41
K-L Buchenwald II	43
Pigtråds-sygdommen	47
Dyb og stærk roman	49
Kollegieliv med fordele og farer ...	51
Hverken had eller pral	51
Dødens høst	56

Trykt i 16.100 eksemplarer.

Afleveret til postvæsenet d. 15. februar